

DOI <https://doi.org/10.32782/naoma-bulletin-2024-2-13>

УДК 75.071.1(477)"20"Семесюк

ORCID ID: 0000-0002-7264-0205

ORCID ID: 0009-0006-0334-0109

Рада Михайлова

*докторка мистецтвознавства, професорка,
професорка кафедри теорії та історії мистецтва
Національна академія образотворчого
мистецтва і архітектури
rada.myhailova@naoma.edu.ua*

Дар'я Тітова

*здобувачка вищої освіти другого
(магістерського) рівня
факультет теорії та історії мистецтва
Національна академія образотворчого
мистецтва і архітектури
daria.titova@naoma.edu.ua*

ПОСТМАЙДАННІ РЕФЛЕКСІЇ У ТВОРЧОСТІ ІВАНА СЕМЕСЮКА

Анотація. *Мета статті* – проаналізувати творчість київського митця Івана Семесюка у контексті подій Революції Гідності та виявити їхній вплив на доробок художника. В роботі використано мистецтвознавчий, історико-системний, біографічний *методи дослідження*, а також аналіз і синтез, спостереження і порівняння. Отримані *результати*: з'ясовано вплив сучасних соціально-політичних подій на творчість художника І. Семесюка та їхнє втілення в образах творів у вигляді художніх рефлексій. У *підсумку* з'ясовано й наголошено на особливостях творчості митця, що виявилися внаслідок активної участі, вражень, співпереживань Революції Гідності і залишилися провідними до нашого часу.

Ключові слова: образотворче мистецтво, живопис, графіка, творчість Івана Семесюка, художні уявлення, Революція Гідності.

Rada Mychailova

*Doctor of Art Criticism, Professor,
Professor of the Department of Theory and History of Art
National Academy of Fine Arts and Architecture
rada.myhailova@naoma.edu.ua*

Daria Titova

*Master's Student
Department of Theory and History of Art
National Academy of Fine Arts and Architecture
daria.titova@naoma.edu.ua*

POST-MAIDAN REFLECTIONS IN THE WORK OF IVAN SEMESYUK

Abstract. *The purpose of this article* is to analyze the impact of the events of the Revolution of Dignity on the work of Ivan Semesyuk. The author conducted a study of the author's reflections and their artistic realization. *The methods of* art historical analysis, systematic approach, biographical analysis, historical analysis and generalization method were used in the analysis process. *Results:* based on the methods, the study analyzes the influence of the historical, political, socio-cultural life of the country on the work of the artist and the forms of conveying the author's thoughts through various kinds of content. *Conclusions.* The article concludes that it is important for artists to understand the problems of society and create generalizing images when building cultural contexts of nation-building.

Key words: art, reflection, decolonization, Revolution of Dignity, Ivan Semesyuk.

Постановка проблеми. Іван Семесюк народився 1979 року у Києві в сім'ї архітектора та художниці. Навчався в Державній художній середній школі імені Тараса Шевченка (1997),

фах скульптора отримав у Національній академії образотворчого мистецтва і архітектури (2003). У своїй діяльності митець поєднує образотворче мистецтво, музику, літературу та медійну

діяльність, виявляючи активну життєву позицію, звертаючись до різних видів практичної діяльності. В образотворчому мистецтві – це живописні і скульптурні твори; в музиці – участь у фольклорах; у літературі – проза і поезія; у медіа – робота над просвітницькими культурно-мистецькими проектами на телебаченні.

І. Семесюк належить до митців з активною громадянською позицією. З початком революційних подій 2014 р. він вийшов на Майдан разом з іншими українськими діячами культури, мистецтва, спорту. Національно-патріотичний протест проти корупції та свавілля правоохоронних органів об'єднав його на Майдані з І. Андрусюком, С. Вакарчуком, гуртом «Гайдамаки», А. Дністровим, С. Жаданом, О. Забужко, І. Карпою, братами Капрановими, М. Кідруком, Володимиром Кличком, А. Кузьменком, Д. Лазуткіним, Р. Лижичко, А. Любкою, М. Матіос, А. Роговцевою, І. Роздобудько, О. Ройтбурдом, О. Скрипкою, О. Шовковським та багатьма іншими.

Ідеї протесту стали провідними у творчості багатьох митців, скажімо, А. Кахідзе, А. Єрмоленка. Під час Революції Гідності вони викристалізувались і у творчості І. Семесюка, якому завжди була притаманна революційність та пошуки нового.

Актуальність дослідження полягає у висвітленні особливостей сучасного мистецтва, пов'язаного із суспільно-політичними зрушеннями в Україні, зокрема, з подіями на Майдані у 2013–2014 роках. Даний аспект розглянуто на прикладі творчості митця, музиканта, поета, письменника, автора медійних проектів І. Семесюка, його роль у становленні мистецтва Майдану та, зворотно, рефлексії Майдану у творчості митця.

Останні дослідження та публікації. Мистецтво Майдану та його вплив на становлення І. Семесюка поки що широко не висвітлювалося у науковій літературі. Деяких аспектів цього явища торкалися журналісти Н. Мусієнко, Т. Ковтунович, Т. Привалко, а також дослідниця Н. Ковтонюк.

Так, журналістка Н. Мусієнко присвятила культурним подіям Майдану дослідження з метою висвітлити це явище в Україні та поза її межами, в якому створила своєрідні портрети учасників протесту (проект «Краплі»), в тому числі авторів художніх та візуальних творів 2013–2014 років [1]. У квітні 2014 р. ці записи були представлені у віденському Музеї мистецтв «Künstlerhaus» разом із виставкою мистецтва української революції, де експонувалися й роботи І. Семесюка

[1, с. 22]. Також прізвище митця згадане авторкою у зв'язку з роботою «Барбакана» – простору, де збирались художники, діячі кіно, письменники, музиканти, філософи, проводилися лекції з протестного мистецтва, відбувалися літературні читання, велись дискусії, діяла виставка [1, с. 35].

Журналісти Т. Ковтунович і Т. Привалко під час протестних подій брали інтерв'ю в очевидців Революції Гідності. Серед інтерв'ю, зібраних у межах проекту «Майдан: усна історія» Українським інститутом національної пам'яті (другий випуск), були зафіксовані спогади митців, авторів різних напрямів мистецтва. Зокрема є оповідь І. Семесюка, що відображає його досвід пережитого та міркування про роль мистецтва у протестних акціях [3].

Дослідниця Н. Ковтонюк розглянула діяльність І. Семесюка у контексті дискурсу Революції Гідності як прояв народної сміхової стихії [2]. Зосередившись на психологічно-захисній функції комічного, автор наголосила на подоланні страху перед ворогом шляхом його дискредитації, демонстрації колоніальних структур, анатомування неоліберальної доктрини «руській мір» через висміювання, що відкриває особливі можливості для викриття та знищення, протистояння ворогові в концентральній війні.

Важливим джерелом інформації є численні інтерв'ю самого митця, де він розповідає про події свого творчого життя, ділиться думками з питань культури, мистецтва, пояснює власні задуми (4; 5; 6; 7; 8; 9; 10; 11).

Мета дослідження. Висвітлити сутність творчості І. Семесюка як явища сучасного українського мистецтва, дослідити, як впливали на ідейно-образний ряд творів митця події Революції Гідності, постмайданні соціально-політичні зрушення, подальші зміни в Україні, триваюча з 2022 року війна.

Виклад основного матеріалу. Революція гідності – національно-патріотичні протестні акції в Україні на підтримку європейського вектора зовнішньої політики України проти корупції, свавілля правоохоронних органів та сил спецпризначення. Їхній початок 21 листопада 2013 р. був бурхливою реакцією народу України на рішення Кабміну про призупинення процесу підготовки до підписання Угоди про асоціацію між Україною та Євросоюзом. Протести, що відбувалися у формі мітингів, демонстрацій та студентських страйків, зібрали всю прогресивну громадськість країни. Силова протидія їм з боку влади призвела

до відкритого протистояння, яке переросло у Революцію Гідності.

З перших днів протестів на Майдані були присутні представники культури та мистецтва. Події на Майдані Незалежності стали поворотними для багатьох митців. Участь та досвід у Революції Гідності відображені у таких творах, як «Викликай бога революції» О. Манна, «Різня на Хіосі» і «Прапорonosці» О. Ройтбурда, серія «Стіна» М. Вайсберга та інші роботи, створені у 2014 році. Власну серію творів представив також І. Семесюк, запропонувавши проєкт «Традиції ребрендинг».

Звернувшись до стилістики народного лубка, примітиву та кітч, митець перепрацював її у так званій народній естетиці, домігшись у трьох задуманих картинах відчуття маніпулятивно спотвореного давнього міфу. За схемою це традиційні українські рушники, які, проте, мають «вишиті» назви відомих брендів «BMW», «Chanel» та «Fred Perry». Своє рішення автор пояснює так: «Зараз маніпулюють національними традиціями, намагаючись їх відродити. Але насправді це все теж сон. При чому сон уві сні. Тому, що це просто тіні минулого, які були та загули. Живе те, що є в побуті. Реально ніхто зараз такими рушниками не користується. Зайдіть в любую хату. Оці спогади про минуле перемішуються із новочасними впливами, брендами. «Fred Perry» – популярна серед хуліганської молоді марка. Їх шорти і теніски люблять носити футбольні хулігани. «BMW» – у нас найбільш жлобська марка авто. На українському сайті «BMW» тусуються люті жлоби і все у них жлобське. А «Chanel» я зробив для дівчат. До речі, із такими моїми сюжетами вже випускаються футболки» [8].

Основа творчості митця – деконструкція образу людини, точніше – українця, що за останні десять років актуалізувалася внаслідок потреби нації визначитися – що є ми, а що – не ми, де є чуже, за завичкою роками марковане під українське. Цій темі І. Семесюк присвятив пісню гурту «Пирятин», засновником якого він є. Трек «Родина» висуває протиставлення: «А де кінчається родина – ... – там починається Земля-Батьківщина моя» [11]. Аспект розуміння «інакшості», відмінності від чужого, стосується не стільки притаманної високому мистецтву героїзації, скільки критики та висміювання суспільних явищ, зокрема того, що любиш. Майстерність І. Семесюка як художника та митця, який поєднує в діяльності різні мистецькі та соціальні практики,

полягає у свідомому «заниженні» високого: його образи на живописних полотнах часто непривабливі, проте правдиво знайомі з повсякденного життя, як, наприклад, сатиричні, іронічно-зухвалі особи у творах «Пацанчик і Голубі», «Нема чим робити», «Пацанское просветленіє», «Районне джуманджі», створені у межах проєкту «Жлоб-Арт», завершеного 21 листопада 2013 р., в день початку Революції Гідності. В його бездуховних образах «пацанчиків», декоративних котів у вишиванках та спортивних костюмах – відверта нелюбов до «аграрного стилю життя», «колоніального стилю» поведінки і всього, що з цим пов'язане.

Примітно, що значна частина картин цього проєкту нині знаходяться у приватній колекції А. Мухарського, відомого проєктами «Жлоб-Арт», «Сільський гламур», велика українська мультиплікація «Все що залишилось», який у 2008 р. заснував галерею незалежного мистецтва «Antin's collections». У 2009 р., вже разом із І. Семесюком, вони створили творчу групу СВХ (Союз вільних художників) «Воля або смерть», для фіксування й дослідження українського жлобства як соціально-культурного явища. І. Семесюк також є одним з авторів проєкту «Жлобологія», представленого через відповідне видання, що є прикладом наукового вивчення цього явища для запобігання йому.

Об'єднання прихильників «радикальних» мистецтв стало частиною майданного життя. На Майдані виникали мистецькі осередки, одним з яких став «Мистецький Барбакан» у просторі спеціально для цього зведених майданівцями-архітекторами стін (іл. 1, 2). Відкрита 23 грудня (навпроти виходу зі станції метро Хрещатик) споруда початково була призначена для того, щоб зігрітися та відпочити [4]. Отож, відповідна ідея, висловлена Д. Жилою, знайшла швидке втілення [3, с. 109]. Назву «барбакан» споруда отримала за зразком фортифікаційних в'їздів, які в давнину зводили перед твердинею [3, с. 109]. «Мистецький Барбакан» став просвітницькою гостиною. Митець згадує: «Барбакан будувався для того, щоб було де випити чаю, провести літературний батл, поетичну зустріч. Там читали цікаві лекції з історії іудаїстики, ісламу, тобто такі абсолютно несподівані моменти, з котрими я ніколи в житті, напевно, й не зіткнувся б» [3, с. 112]. У просторі Барбакану експонували роботи, які активно і натхненно творили митці.

У постмайданний період революційні події певний час залишалися сферою натхнення для значної групи українських митців. І. Семесюк

Іл. 1. «Мистецький Барбакан». У центрі – репродукції робіт «Горрор імені Верьовки» та «Батько Махно», авторства І. Семесюка. [4]

Іл. 2. У «Мистецькому Барбакані» (зліва направо): І. Ленюк, Ю. Даценко, І. Семесюк. *Грудень, 2013.* [3, с. 113]

продовжив протестну тему в авторському проєкті «Бандерики – зворушлива хунта» [5], створену на основі рефлексій в оригінальній, авторській манері, що являла собою вишивку в техніці голка-нитка. Сповнені іронії та самоіронії камерні композиції (30×30, 35×35, 40×40), склалися із зображення тварини на все поле, та короткої ємної фрази, розміщеної у верхній, середній або нижній частинах, яка відсилала до революційних подій (іл. 3). В колекції Музею Революції Гідності «Бандерики» складають коло творів, що переосмислюють події Майдану в метамодерному дусі «окумеднювання» історії (іл. 4) і безпосередньо відносяться до явища сміхової культури. Так, у сюжеті «Київ, вставай!» (2014) зображена кумедна зелена істота незрозумілого походження, шерсть якої нагадує маскувальний комбінезон. Навколо неї – осінні листочки. Сюжет «Нашого цвіту по всьому світу» зображує помаранчеву зубасту лисичку у віночку, де замість квіточок нашиті гудзики, а на спині та на черевці – червоні коралики. Композиція «Рево-люція!» – зображена у вигляді червоної ворони у маскхалаті, «Слава нації!» та «Смерть ворогам!» у вигляді червоночорних вовкособак, «Самооборона» представлена різнокольоровим одудом, а «Лютуймо!» – плямистою кицькою. В кожному образі є певна міфологічна подвійність як щодо її реального походження, так і стосовно її вірогідної причетності до події. Проте, всі вони мають певну чарівність та привабливість. Художник зазначав, що образи мали сподобатись людям: за задумом вони мали бути реалізовані як своєрідний мистецький товар [5].

У 2015 р. постмайданні рефлексії спонукали представників групи СВХ І. Семесюка

Іл. 3. І. Семесюк. «Бандеркіт». 2014. [5]

Іл. 4. І. Семесюк. Приклади зображень з «бандериками». [7]

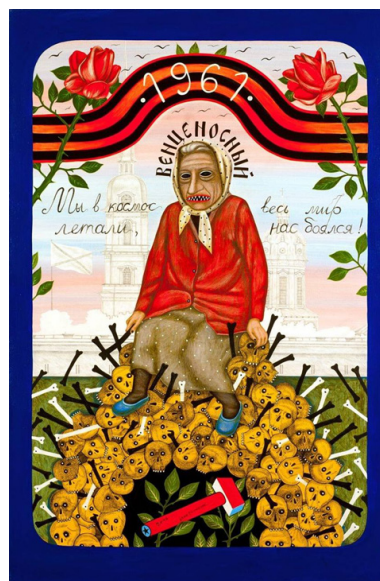
та А. Мухарського до нового проєкту «Сказки русскаго міра». Усвідомивши себе «художником-антропологом» І. Семесюк, який вдався до глибокого вивчення породження, яке «ще довго впливатиме на різноманітні боки нашого життя» на рівні «посттравматичного неврозу», приступив до створення ілюстрації до книги А. Мухарського з аналогічною назвою. «Сказки Русскаго Міра» стали першою спробою ілюстрування чужих думок (іл. 5), проте спільною для співавторів спробою деконструювати та вивести на поверхню явище російськості в її неочевидному для більшості світу образі [8]. Ілюстрації, виконані у стилі кічу, були побудовані на принципах лубочної картинки із використанням застарілих канонів газетних фотозображень сталінського часу. Негативного емоційного забарвлення зображенням додає російська символіка типу георгіївської стрічки, прапори, косоворотка.

Іл. 5. І. Семесюк. «Родина матъ зве убивать». Робота, взята для обкладинки книжки А. Мухарського «Сказки русскаго міра». [7]

З початком війни з Росією в лютому 2022 р., твори І. Семесюка виявляють свою виняткову актуальність вже на новому витку пострадянської історії. У квітні 2022 р. поширилося відео, де в передмісті Харкова до українських військово-службовців вийшла бабуся з радянським прапором, яку російська пропаганда об'явила героїнею, символом руського духу та «освобожденія». Героїня скульптури, муралів, плакатів у Росії, у творчості українського митця І. Семесюка її живописний аналог постає у своєму реальному вигляді: це страшна стара з гострими зубами, без

очей, яка сидить на горі черепів – справжньому символі руського міра (іл. 6). Це – «старуха-війна», яка протопталася по багатьох країнах, залишаючи свій жажливий врожай смертей [7].

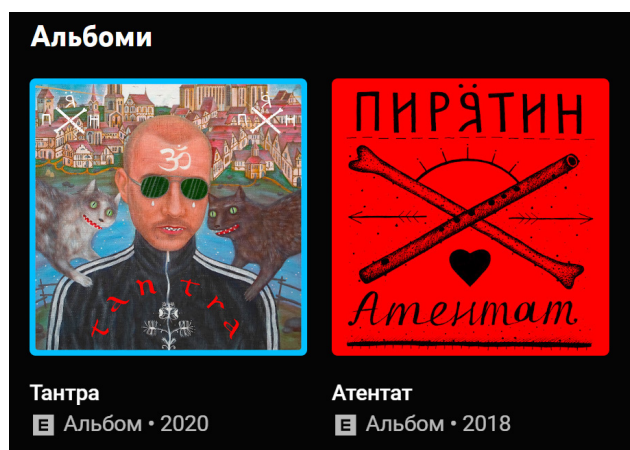

Іл. 6. І. Семесюк. Ілюстрація до книжки А. Мухарського «Сказки русскаго міра». [7]

Вартує наголосу, що полотно датоване 2016 р. і є страшним передбаченням митця... Цілий розділ передбачень з'явився також у перевиданні літературної диалогії «Еволюція або смерть. Пригоди павіана Томаса» та «Фаршрутка» 2023 р., вперше оприлюднених у 2015–2016 роках. У книзі є опис некромантського ритуалу з великої літери «Z» (Западло), що полягає в тому, аби всім стало погано і можна було помирати «с музикою і сусідами» [10, с. 145–146]. Також є пророцтво про відключення світла: «Ото всі жаліються на відключення електроенергії в області, між тим як у нас в районі воппше на*бнулася підстанція. – ... – Так оці бідосі понакупляли собі генераторів, і весь район гуде ними, мов комашине кубло. Як бачимо люди пристосувалися миттєво, ходять туди-сюди дуже хитрі і довольні» [10, с. 80].

Загалом видання «Еволюція або смерть. Пригоди павіана Томаса» є ще одним прикладом творчого переосмислення ідей Майдану. У книжковій оправі погрудний портрет головного героя книжки – Томаса Яковича Сироти, павіана з родини мавпових (іл. 8), – являє типову композицію класичного портрета: це статичне урівноважене зображення у три чверті, де червоними очима портретований дивиться на спостерігача. Вираз морди-обличчя розслаблений, вираз схожий на посмішку. На мавпоподібній руці – біла смужка, схожа на ті, що є на спортивних костюмах.

Тло чорне з білою цяткою, схожою на схематичне зображення неба. Тон обкладинки темний, гама холодна, переважають сірі відтінки. Подібно до протокольного переліку, зазначені назва твору, автор, рік, місце видання, віковий рейтинг, логотип видавництва.

Лл. 7. Обкладинки альбомів гурту «Пирятин». [Світлина Д. Тітової]

Лл. 8. Обкладинка книжки «Еволюція або смерть! Пригоди павіана Томаса». [12]

Монохромне вирішення перенесене також на обкладинку видання «Фаршрутка». Знайомий за першим виданням «мавпун» Томас знову зображений усміхненим. Графічно виконана постать на повний зріст, що виділяється білою плямою на чорному тлі: «мавпун» біжить, і лінії під його ногами додають динаміки. Одежа героя – спортивні штани та кофта, поєднані з лицарським обладунком – шоломом та саботонами. У правій руці павіан тримає меч, лезо якого закінчується держакон та полотном лопати, що символізує його «аграрне» походження. Навколо фігури йде текстова композиція – цитата з книги: «Ab imo

restore, кажу тобі я! Кульгай ad patres у свою Слоаса maxima, папуас!», що перекладається як «Від щирого серця, кажу тобі я! Кульгай до праотців у свою Велику Клоаку, папуас!». Шрифтом, забарвленим у червоне, на обкладинці вказано назву книги, віковий рейтинг, ім'я автора, логотип видавництва, місце й дату видання. Під правою ногою Томаса – прізвище автора ілюстрації та рік її створення. Інструмент, за допомогою якого І. Семесюк веде свою дискусію через твір – це все та ж антропологія, що виводить на реальний діалог щодо визначення, що таке Україна та хто такі українці. «Людина – це процес, а не якесь стале явище, тому вона має змінюватись, і навіть її погляди на життя мають змінюватись; це цілком нормально» [5], – стверджує автор, наполягаючи на тому, що одна із функцій мистецтва – це передбачення «як ознака якості мистецтва» [9].

Лл. 9. Обкладинка книжки «Фаршрутка». [13]

Покликання митців, на думку митця, не лише проживати й переосмислювати минуле та сучасність, адже «мистецтво, здатне діагностувати проблеми суспільства, питання типу «хто ми?», що саме і є надприродною силою, що торує шлях у майбутнє [6].

Висновки і перспективи використання результатів дослідження. Революція Гідності стала одним із важливих етапів у творчості І. Семесюка. Учасник Майдану з січня до березня 2014, він малював те, що відчував і бачив на головній площі столиці. Громадська позиція митця знайшла втілення у творах живопису та графіки, набувши гострого соціального звучання; твори стали своєрідним візуально-емоційним відбитком Революції, мистецькою рефлексією на життя України.

Перебування І. Семесюка в гущі подій, пов'язаних з державними соціально-політичними змінами, знайшло відгук у його творах не лише в період активної фази Революції Гідності, але й у наступні десятиліття, завдяки чому об'єдналися етапи його мистецького життя від подій 2013–2014 рр. і до подій триваючої з 2022 року війни.

Приклад творчості І.Семесюка демонструє, як у мистецтві, з його специфікою емоційного й інтелектуального переосмислення різних обставин, створюються механізми для їхнього транслявання, перенесення інформації з навколишнього середовища в історію. Рефлексія як мистецький

інструмент передбачає емоційне розуміння автором у художньому творі власних переживань, роздумів щодо динаміки власного душевного стану. Як метод самоаналізу знань і вчинків, їхніх значень та меж, рефлексія орієнтована на усвідомлення граничних основ буття, мислення, людської культури загалом. Творчість І. Семесюка демонструє глибоке володіння цим творчим інструментом.

Вивчення та осмислення сучасними українськими митцями соціально-політичного явища Революції Гідності, постмайданного періоду, досі триваючої з 2022 року війни є важливою частиною написання історії мистецтва ХХІ ст. в майбутньому.

Список використаних джерел

1. Мусієнко Н. Мистецтво Майдану / худож. М. Лунів. Київ, 2015. 100 с.
2. Ковтонюк Н. П. Функції сміху в дискурсі Революції Гідності. *Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету*. 2017. 7 с.
3. Ковтунович Т., Привалко Т. *Майдан від першої особи. Мистецтво на барикадах* / Укр. ін-т нац. пам'яті. Київ : К.І.С., 2016. Вип. 2. 304 с. : іл.
4. Жила Д. Культурний форпост Майдану. Як утворився й жив Мистецький Барбакан під час Революції Гідності / ред. М. Молодковець. *NB. New Voice*. URL: <https://nv.ua/ukr/kyiv/yak-stvoryuvali-misteckiy-barbakan-pid-chas-revoluciji-gidnosti-foto-50197020.html> Дата публікації: 21.11.2021 (Дата звернення 10.06.2024).
5. Іван Семесюк. Розмова про посттравматичний синдром : [інтерв'ю] / розмову вела Богдана Пінчевська. *ART UKRAINE*. URL: <https://artukraine.com.ua/a/ivan-semesyuk-rozmova-pro-posttravmatichniy-sindrom/> Дата публікації: 19.05.2014 (Дата звернення 11.06.2024).
6. Курінна І. «Кінчається Родина градами». Знайомимо з резидентом Платформи «ТЮ» Іваном Семесюком. *Свої. City*. URL: <https://svoi.city/articles/117317/rezidentom-artklastera-tyu-ivan-semesyuk> Дата публікації: 14.12.2020 (Дата звернення 11.06.2024).
7. Кучмістика // Telegram. Semesyuk. URL: <https://t.me/semesyuk> Дата публікації 04.05.2022 (Дата звернення 12.06.2024).
8. Семесюк Іван. *Mitecy*. URL: <https://mitecy.ua/category/artists/semesyuk-ivan/#> (Дата звернення 12.06.2024).
9. Іван Семесюк. Свобода це наша релігія : інтерв'ю / записала І. Естеркіна. *Craft*. URL: <https://craftmagazine.net/ivan-semesyuk/> Дата публікації: 15.08.2023 (Дата звернення 12.06.2024).
10. Семесюк І. Томас. Київ : Люта справа, 2023. 224 с.
11. Семесюк І. Українець в ментальному сенсі – це глибинний європець: митець Іван Семесюк про національну ідею та культурні сенси нашої держави : [інтерв'ю] / розмову вів Ігор Кромф. *Прямий*. URL: https://prm.ua/ukrayinets-v-mentalnomu-sensi-tse-glibinniy-evropeyets-mitets-ivan-semesyuk-pro-natsionalnu-ideyu-ta-kulturni-sensi-nashoyi-derzhavi/#google_vignette Дата публікації: 24.09.2019 (Дата звернення 29.09.2024).
12. Семесюк І. Еволюція або смерть! Пригоди павіана Томаса. Київ : Люта справа, 2015.
13. Семесюк І. Фаршрутка. Київ : Люта справа, 2016.

References

1. Musiienko, N. (2015). *Mystetstvo Maidanu* [Art of the Maidan] (M. Luniv, Artist) [in Ukrainian].
2. Kovtoniuk, N. P. (2017). *Funktsii smikhu v dyskursi Revoliutsii Hidnosti* [Functions of laughter in the discourse of the Revolution of Dignity]. *Naukovi zapysky Berdianskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu* [*Scientific Notes of Berdiansk State Pedagogical University*] [in Ukrainian].
3. Kovtunovych, T., & Pryvalko, T. (2016). *Maidan vid pershoi osoby. Mystetstvo na barykadakh* [Maidan in the first person. Art on the barricades] (Vyp. 2.). K.I.S. [in Ukrainian].
4. Zhyla, D. (2021, November 21). *Kulturnyi forpost Maidanu. Yak utvoryvsia y zhyv Mystetskyi Barbakan pid chas Revoliutsii Hidnosti* [Cultural outpost of the Maidan. How Artistic Barbican was formed and lived during the Revolution of Dignity] (M. Molodkovets, Red.). *NB. New Voice*. <https://nv.ua/ukr/kyiv/yak-stvoryuvali-misteckiy-barbakan-pid-chas-revoluciji-gidnosti-foto-50197020.html> [in Ukrainian].
5. Semesyuk, I. (2014, May 19). *Rozmova pro posttravmatychniy syndrome* [Talking about post-traumatic syndrome] [Interviu] / Interviewer: Pinchevska B. *ART UKRAINE*. <https://artukraine.com.ua/a/ivan-semesyuk-rozmova-pro-posttravmatichniy-sindrom/> [in Ukrainian].
6. Kurinna I. (2020). «Kinchaetsia Rodina hradamy». Znaiomymo z rezydentom Platformy «Tiu» Ivanom Semesyukom ["The Motherland ends Hrats". Meet the resident of the TU Platform Ivan Semesyuk] *website*. URL: <https://svoi.city/articles/117317/rezidentom-artklastera-tyu-ivan-semesyuk> [in Ukrainian].

7. Semesyuk. (Data publikatsii: 04.05.2022). *Kuchmistyka*. Telegram <https://t.me/semesyuk> [in Ukrainian].
8. Semesyuk Ivan. (n.d.). *Mitiets*. <https://mitec.ua/category/artists/semesyuk-ivan/#> [in Ukrainian].
9. Semesiuk, Ivan. (2023, August 15). Svoboda tse nasha religiiia» [Freedom is our religion] [Interview] / Interviewer: I. Esterkina. *Craft*. <https://craftmagazine.net/ivan-semesyuk/> [in Ukrainian].
10. Semesiuk, I. (2023). *Tomas* [Thomas]. Liuta sprava [in Ukrainian].
11. Semesiuk, I. (2019, September 24). Ukrainets v mentalnomu sensi – tse glybyunny evropeets: mytez Ivan Semesiuk pro nazionalnu ideju ta kulturni sensy nashoji dergavy [Ukrainian in the mental sense is deep European: an artist Ivan Semesyuk about the national idea and cultural senses of our country] [Interview] / Interviewer: Ihor Kromf. *Priamyi* [Straightforward]. https://prm.ua/ukrayinets-v-mentalnomu-sensi-tse-glibinniy-yevropeyets-mitets-ivan-semesyuk-pro-natsionalnu-ideyu-ta-kulturni-sensi-nashoyi-derzhavi/#go_ogle_vignette [in Ukrainian].
12. Semesiuk, I. (2015). *Evoliutsiia abo smert! Pryhody paviana Tomasa*. [Evolution or death! The adventures of Thomas the papio]. Liuta sprava [in Ukrainian].
13. Semesiuk, I. (2016). *Farshrutka* [Farshrutka]. Liuta sprava [in Ukrainian].

Подано до редакції 1.08.2024